

Mag. Ērika Fligere
Latvijas Akadēmiskā bibliotēka

«LATVIEŠU PERIODIKA»

Latvijas Akadēmiskā bibliotēka sagatavojusi un laidusi klajā retrospektīvā rādītāja "Latviešu periodika" 4 sējumus par laika posmu no latviešu periodiskās preses pirmsākumiem 1768. gadā līdz 1945. gadam.¹⁴

Darbs veikts, īstenojot bibliofila un bibliogrāfa Jāņa Misiņa (1862-1945) ieceri latviešu nacionālās bibliogrāfijas izveidošanā.

J. Misiņš "Latviešu rakstniecības rādītājā"¹⁵ bija paredzējis apkopot ziņas par visām latviešu grāmatām, periodiskajiem izdevumiem un kalendāriem, neatkarīgi no izdošanas vietas. J. Misiņa dzīves laikā iznāca 2 sējumi ar dažādu hronoloģisko aptvērumu. Rādītāja 1. sējums ietver no 1585. g. līdz 1910. g. iespīestās dažādu nozaru grāmatas un daļēji arī nozaru periodiskos izdevumus, 2. sējumā ievietota līdz 1925. g. izdotā daļl-literatūra, grāmatas par mākslu un folkloru. 3. sējumā bija paredzēts uzņemt laikrakstus, žurnālus un kalendārus, bet kā 4. sējumu izdot pirmā sējuma papildinājumus līdz 1925. gadam

¹ Latviešu periodika. 3 sēj. 1. sēj. 1768-1919 / Sast. K. Egle, V. Lūkina, Ā. Brempele, V. Jauģietis; LPSR ZA. Fundam. b-ka. - 2. papild. izd. - R.: Zinātne, 1977. - 556 lpp.

² Latviešu periodika. 3 sēj. 2. sēj. 1920-1940. Revolucionārā un padomju periodika / Sast. Ā. Brempele, Ē. Fligere, V. Lūkina; LPSR ZA. Fundam. b-ka. - R.: Zinātne, 1976. - 423 lpp.

³ Latviešu periodika. 3 sēj. 3. sēj. 1.-2. d. 1920-1940 / Sast. Ā. Brempele, Ē. Fligere, D. Ivbule, L. Lāce, M. Lazdiņa; LPSR ZA. Fundam. b-ka. - R.: Zinātne, 1988-1989. - 736, 414 lpp.

⁴ Latviešu periodika. 4. sēj. 1940-1945 / Sast. Ē. Fligere; Atb. red. J. Paeglis; Latvijas Akadēmiskā b-ka. - R.: LAB, 1995. - 415 lpp.

⁵ Misiņš J. Latviešu rakstniecības rādītājs. I sēj. - R., 1924; II sēj. - R., 1937.

un darba gaitā atrastos trūkstošos izdevumus. Tādējādi J. Misiņš paredzēja visos "Latviešu rakstniecības rādītāja" sējumos ietvert literatūru līdz 1925. gadam.

J. Misiņš vienlaicīgi apzināja kā grāmatas, tā arī periodiskos izdevumus, tādēļ sakarā ar pirmā latviešu laikraksta "Latviešu Avizes" (1822-1915) dibināšanas 100 gadiem isā laikā varēja sastādīt konspektīvu žurnālu un laikrakstu hronoloģisku sarakstu⁶, balstoties galvenokārt uz tolaik viņa rīcībā esošajiem un pieejamajiem izdevumiem. Šis saraksts uzskatāms par latviešu periodiskās preses (par laika posmu no 1822.-1922. g.) iepriekšēju uzskaitījumu. Līdz pat 1966. gadam, kad iznāca rādītāja "Latviešu periodika" 1. sējums, šis J. Misiņa darbs bija plašākais latviešu periodiskās preses bibliogrāfiskais rādītājs, un to savā darbā izmantoja "Latviešu periodikas" sastādītāji.

Tēma "Latviešu periodikas rādītājs" uzņemta Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkas zinātniskā darba plānā 1947. gadā. 7 gadus pie tās strādāja tikai ārštata darbinieki, padarītā darba apjoms nebija liels. Pēc Misiņa bibliotēkas pievienošanas ZA Fundamentālajai (tag. Latvijas Akadēmiskajai) bibliotēkai 1954. gadā, tēma pārgāja pēdējās zinātniskā darba plānā. 1. sējumu Kārļa Egles (1887-1974) vadībā sastādīja Fundamentālās bibliotēkas ilggadēji un pieredzējuši bibliogrāfi Ā. Brempele, V. Lūkina, V. Jauģietis (1905-1974). Bez autoriem periodisko izdevumu aprakstīšanā piedalījās J. Paeglis, K. Ancītis (1911-1963) un A. Jansons, iepriekšējo publikāciju sagatavošanā E. Peile (1908-1979).

Darbu veica, izskatot "de visu" katru periodiskā izdevuma numuru, izrakstot galvenās bibliogrāfiskās ziņas - izdošanas gadus un numuru skaitu gadā, kā arī precīzi izsekojot visām ziņām (to izmaiņām), kas izdevumu raksturo (redaktori, izdevēji, izdošanas vietas, spiestuves u. c.). Vienlaicīgi centās izmantot iespēju iegūt maksimālu daudzumu ziņu ne tikai par latviešu presi, bet arī bibliogrāfiskajam uzziņu darbam un per-

⁶ Misiņš J. Laikraksti [un žurnāli] hronoloģiski // Latvju preses 100 gadi. - R., 1922. - 49.-109. lpp.

spektīviem bibliogrāfiskiem rādītājiem nepieciešamo informāciju: izrakstīja materiālus par dažādām personām (zinātniekiem, rakstniekiem, sabiedriskiem darbiniekiem), grāmatu izdevniecībām, veikaliem, kalendāriem, Baltijā izdotajiem periodiskajiem izdevumiem vācu, krievu u. c. valodās, sastādīja nelegālo proklamāciju kartotēku, revolucionārajā periodikā iespīestās daiļliteratūras kartotēku, vāca papildinājumus J. Misiņa "Latviešu rakstniecības rādītājam". Aprakstot līdz 1890. gadam izdotos periodiskos izdevumus, izrakstīja (bet turpmāk pārtrauca) visus līdzstrādniekus gan ar īstajiem vārdiem, gan ar pseidonīmiem un kriptonīmiem, salīdzināja ar A. Ģintera "Latviešu zinātni un literatūru" un izrakstīja papildinājumus (daiļliteratūrā, rakstniecībā un mākslas vēsturē), no kā arī turpmākajā darbā atteicās.

Lai iepazīstinātu sabiedrību ar sagatavojamo darbu, iegūtu atsaucsmes, kā arī priekšlikumus par rādītāja struktūru, aprakstu, palīgaparātu, 50. gados "LPSR ZA Vēstis" tika publicēti rādītāja atsevišķi fragmenti dažādos apraksta variantos.⁷⁻¹¹

Šie iepriekšējie publicējumi parādīja, ka tiek veikts padziļināts zinātniskās pētniecības darbs. Rādītājā centās ietvert pēc iespējas plašāku materiālu. Bez galvenajām bibliogrāfiskajām ziņām izrakstīja arī ziņas par katra periodiskā izdevuma redakcijas

⁷ Latviešu periodika: Materiāli grām. "Latviešu rakstniecības rādītājs". III d. ["Auseklis", "Latviešu Strādnieks"] // LPSR ZA Vēstis. - 1954. - Nr. 1. - 151.-158. lpp. - Paraksts: ZA Misiņa b-ka bibliogr. sektors.

⁸ Materiāli grām. "Latvijas periodikas rādītājs". 1. d. Latviešu periodika ["Pēterburgas Avizes"] // LPSR ZA Vēstis. - 1955. - Nr. 6. - 145.-152. lpp.

⁹ Latviešu revolucionārās periodikas rādītājs (1898-1919) / Sast. K. Egle, E. Peile, Ā. Brempele, J. Paeglis // LPSR ZA Vēstis. - 1955. - Nr. 12, pielik. - 1.-14. lpp.

¹⁰ Latviešu revolucionārās periodikas rādītājs (1917-1919) / Sast. K. Egle, E. Peile, Ā. Brempele, J. Paeglis // LPSR ZA Vēstis. - 1956. - Nr. 3. - 151.-159. lpp.

¹¹ Latviešu periodikas rādītājs: Materiāli grām. "Latviešu rakstniecības rādītājs". III. d. ["Latviska Gada Grāmata", "Latviešu Avizes", "Vidzemes Latviešu Avizes", "Tas Latviešu Ļaužu Draugs"] / Sast. K. Egle, V. Jauģietis, Ā. Brempele // LPSR ZA Vēstis. - 1958. - Nr. 6. - 149.-155. lpp.

programmu (iecerēto virzienu un saturu), izdevuma organizēšanas vēsturi, izdevējiem, līdzstrādniekiem, cenzoriem, abonēšanas noteikumiem, izplatību, poligrāfisko un māksliniecisko noformējumu, ilustratoriem, polemikām ar citiem izdevumiem u. c. Izdevumu satura atklāšanai sniedza paraugus gan ievietojot katra numura satura rādītājus (uzrādot arī izzinātos autorus un tulkotājus, atšifrējot pseidonimus, pievienojot isas anotācijas katram rakstam), gan satura tematisku raksturojumu. Revolucionārās periodikas aprakstu paraugos sniedza tikai izdevumu raksturojošās ziņas, saturu neatklājot.

1961. gadā sagatavoja manuskriptu rādītāja daļai, kas aptvēra no 1768.-1890. gadam izdotos 38 periodisko izdevumu aprakstus.¹² Manuskripta pamatdaļas kārtojumu veidoja hronoloģiskā secībā (pēc izdevumu iznākšanas sākuma datumiem), kā arī sastādīja nepieciešamos palīgrādītājus (alfabētisko, sinhronisko, personu). Bibliogrāfiskā uzziņu darba prakse pierādīja, ka rādītājs ērtāk izmantojams alfabētiski hronoloģiskā kārtojumā.

Minētie publicējumi un atsauksmes (A. Apīņa, H. Novacka, J. Frides u. c.) parādīja, ka savākts plašs materiāls, kas daļēji ietiecas citās zinātņu nozarēs (latviešu grāmatniecībā, periodikas vēsturē, literatūras zinātnē); darba programma iecerēta pārāk plaša, jo dublē citu nozaru pētījumus; šādā apjomā turpinot darbu, 3-4 darbinieki to varētu pabeigt tuvākajos 10-15 gados (par periodiskajiem izdevumiem līdz 1919. gadam). Tādēļ autoru kolektīvs izstrādāja rādītāja struktūras galīgo variantu, noteica tajā uzņemamo bibliogrāfisko ziņu kopumu. Sikāk par sākotnējām iecerēm un darbu pie rādītāja 1. sējuma sastādīšanas sk. arī V. Jauģieša rakstu "Опыт работы над ретроспективной библиографией латышской периодики".¹³

¹² [Latviešu periodika. 1768-1890 / Sast. K. Egle, V. Lūkina, Ā. Brempele, V. Jauģietis; LPSR ZA Fundam. b-ka. - R., 1961.] - 497 lp. Mašīnraksts. - LAB Rokrakstu un reto grām. nod., inv. Nr. 30, 31.

¹³ Яггер В. Ф. // Fundamentālās bibliotēkas raksti / Latvijas PSR Zinātņu Akadēmija. - 1. [sēj.] - R., 1960. - 275-284. lpp.

Plašā hronoloģiskā apjoma dēļ darbu veica pakāpeniski pa posmiem. Pirmais darba posms un līdz ar to rādītāja 1. sējums aptvēra laiku no 1768. līdz 1919. gadam, jo ar 1920. gadu iesākās Valsts bibliogrāfiskā reģistrācija Latvijā, kuras izdevumā "Latviešu zinātne un literatūra" uzņēma arī periodiskos izdevumus, bet nepilnīgi. Tajā neatspoguļojās nelegālā periodika, daudzi sīki izdevumi, kā arī Padomju Savienībā un ārzemēs latviešu valodā izdotie periodiskie izdevumi. Tādēļ rādītājs "Latviešu periodika" bija jāsatavo par visu 20.-30. gados izdoto presi. Šī laika posma skaitliski lielā periodisko izdevumu produkcija satura un politiskā virziena ziņā bija daudzveidīga un pat pretrunīga, tādēļ sastādītāji toreiz par lietderīgu uzskatīja materiāla dalījumu divās daļās, ievietojot rādītāja 2. sējumā revolucionāros un padomju, bet 3. sējumā pārējos periodiskos izdevumus.

Darba gaitā izskatīja J. Misiņa bibliotēkas periodisko izdevumu fondu un izrakstīja vajadzīgās ziņas uz kartītēm. Trūkstošos izdevumus un numurus meklēja un aprakstīja Latvijas, kā arī bijušās PSRS lielāko zinātnisko bibliotēku un zinātniskās pētniecības iestāžu fondos, izmantojot to katalogus, kartotēkas, kā arī arhīvu un muzeju materiālus. Rādītāja sagatavošanai izskatīja arī bibliogrāfiskos līdzekļus un publicēto literatūru, kas pilnīgi vai daļēji veltīta latviešu periodikai. Veidojās apjomīga darba kartotēka, kurā izrakstītos materiālus katram periodiskajam izdevumam kārtoja tematiskās grupās.

Pēc manuskriptu sagatavošanas atsevišķiem sējumiem darba kartotēkā palika neizmantotas ziņas - periodiskos izdevumus raksturojošas ziņas (līdz 1890. gadam iznākušajiem izdevumiem izrakstīti līdzstrādnieki, gan ar istajiem uzvārdiem, gan ar pseidonīmiem un kriptonīmiem), ziņas par tiesu prāvām, kurās redaktori attaisnoti, kā arī plašs materiāls par rādītājā neuzņemtajiem hektografētajiem, litografētajiem, mašīnrakstā un rokrakstā pavairotajiem izdevumiem (to vidū daudz skolēnu izdevumu), ziņas par izsniegtām atļaujām izdot periodiskos izdevumus, kuri dažādu iemeslu dēļ nav iznākuši u. tml. Manuskriptā neuzņemtais materiāls daudzkārt noderējis bib-

liogrāfiskajā uzziņu darbā, piemēram, pēdējos gados Latvijas enciklopēdiju redakcijas darbiniekiem.

"Latviešu periodikas" 1. sējums¹⁴ iespiests ar rotaprintu, iznāca 1966. gadā 300 eksemplāru tirāžā. Tajā reģistrēti 697 periodiskie izdevumi latviešu valodā, neatkarīgi no izdošanas vietas. Tipogrāfiski iespiests rādītāja 1. sējuma otrais, papildinātais izdevums iznāca tikai 1977. gadā. Tirāža 1200 eks. Tajā ietverti 703 periodisko izdevumu nosaukumi, papildinot pirmo izdevumu ar jaunatrastu periodisko izdevumu un atsevišķu numuru aprakstiem, precizēts un labots bibliogrāfiskais apraksts, atzīmētas periodisko izdevumu atrašanās vietas. Šāda rakstura ziņas iespiestas arī rādītāja 2. un 3. sējumā, jo tās palielina rādītāja izmantojamību. Nozīmīgas izmaiņas veiktas sējuma palīgaparātā: no jauna sagatavots tipogrāfiju rādītājs, pārstrādāts hronoloģiskais rādītājs, papildināti pārējie paligrādītāji.

Rādītāja 2. sējums tika izdots gadu agrāk un ietver no 1920. g. 1. janvāra līdz 1940. g. 20. jūnijam Padomju Savienībā izdotos latviešu periodiskos izdevumus, revolucionāro latviešu periodisko presi ārzemēs un Latvijā iznākušos revolucionāros periodiskos izdevumus latviešu, krievu un citu bijušās PSRS tautu valodās, kopskaitā 500 nosaukumu aprakstu. Līdz ar to rādītāja 2. sējums pirmo reizi vienkopus sniedz tik pilnīgas ziņas par revolucionāro periodisko presi, jo revolucionārie izdevumi latviešu valodā tikai daļēji atspoguļoti valsts bibliogrāfijā un bibliogrāfiskajos līdzekļos, bet krievu un citu PSRS tautu valodās nemaz. Sējuma sagatavošanā bez sastādītājam piedalījās arī V. Allena un V. Zalace.

1977. gadā sākās intensīvs darbs pie rādītāja 3. sējuma sagatavošanas. Strādāja 5 cilvēku grupa, kurā kadri nemainījās līdz darba beigām. Periodiskos izdevumus 6 gados Ē. Fligeres vadībā aprakstīja bibliotēkas kolektīvā ienākušās jaunās

¹⁴ Latviešu periodika. [3 sēj. 1. sēj.] 1768-1919. Bibliogrāfija / Sast. K. Egle, V. Lūkina. Ā. Brempele, V. Jauģietis; LPSR ZA. Fundam. b-ka. - R.: Zinātne, 1966. - 525 lpp.

speciālistes D. Ivbule, L. Lāce, M. Lazdiņa. 1983. gadā sākās manuskripta rakstīšana, to rediģēja Ā. Brempele. Tādējādi J. Misiņa iecere tika īstenota četros gadu desmitos, piedaloties vairākām bibliogrāfu paaudzēm. Materiāla sagatavošanā piedalījās V. Lūkina un V. Allena. 1986. g. februārī manuskriptu nodeva izdevniecībā "Zinātne", darbs nāca klajā 1988. g. rudenī (1. daļa) un 1989. g. sākumā (2. daļa). Tajā uzņemti 1409 latviešu periodiskie izdevumi, neatkarīgi no izdošanas vietas, kas iznākuši no 1920. g. janvāra līdz Latvijas Republikas neatkarības zaudēšanai 1940. gadā. Uzrādīti visi līdz 1940. g. beigām izdotie numuri, ja izdevums turpināja iznākt padomju laikā ar tādu pašu nosaukumu.

Sākotnējā iecere - izdot 3 sējumus - bija pabeigta, bet ārpus bibliogrāfiskās reģistrācijas palikusi daļa periodisko izdevumu, kas iznākuši PSRS-Vācijas kara laikā no 1941. gada jūnija līdz 1945. gada 9. maijam. Šī laika latviešu padomju periodiskie izdevumi bibliografēti Latvijas Bibliogrāfijas institūta rādītājos¹⁵, bet vācu nacistiskās okupācijas laikā iznāca apmēram 100 dažādu periodisko izdevumu, 1944. gada beigās aizsākās latviešu trimdas prese. Tādēļ kā tiešs turpinājums tika sagatavots rādītāja 4. sējums, kas vienkopus aptver (ieskaitot arī padomju) 219 šai laikā izdotos periodiskos izdevumus.

Rādītāja "Latviešu periodika" visu četru sējumu struktūra un periodisko izdevumu apraksti ir vienveidīgi. Vienīgi 2. sējums papildināts ar anotācijām nolūkā atklāt saturu izdevumiem, kuru lielākā daļa ir bibliogrāfiski retumi un glabājas dažādās vietās. Rādītāja pamatdaļas periodisko izdevumu aprakstu kārtojums ir alfabētisks, vienādu nosaukumu gadījumos iznākšanas datumu hronoloģiskā secībā, piemēram, "Vietējā Dzīve" (3. sēj. Nr. 1320-1336). Katra sējuma priekšvārds sniedz ziņas par hronoloģisko aptvērumu, uzņemtajiem izdevumiem, rādītāja struktūru, kā arī atklāj bibliogrāfiskā apraksta grupu saturu.

Rādītājā uzņemti laikrakstu un žurnālu (biļetenu) apraksti, izdevumi ar periodiskajai presei raksturīgām pazīmēm

¹⁵ Latvijas PSR periodiskie izdevumi, 1940-1960. 1.-2. d. (R., 1982-1990).

(vienu nosaukumu, iepriekš neierobežotu izdošanas ilgumu, iznākšanu noteiktā laikā atsevišķos numuros vai apzīmētos laidienos, materiālu izkārtojumu un noformējumu). Rakstu krājumi un nenumurēti vienreizēji izdevumi uzņemti, ja tie bijuši periodisko izdevumu priekšteči, to turpinātāji, numuru atvietotāji vai ar periodiskajiem izdevumiem raksturīgām pazīmēm. Piemēram, "Vienība" (2. sēj. Nr. 360) - izdevuma turpinātāji reizēm iznāca kā rakstu krājumi; "Vienības Laiks" (2. sēj. Nr. 369) un tās turpinātāji ir vienreizējo izdevumu grupa, kas noformēta un izdota kā periodiski izdevumi.

Atsevišķi izdevumi rādītāja pamatdaļā apzīmēti ar zvaigznīti (*). Šos izdevumus nav bijis iespējams atrast un aprakstīt "de visu", ziņas par tiem iegūtas valsts bibliogrāfijas izdevumos, valdības publicētajos dokumentos, literatūrā, kurā doti visi bibliogrāfiskajam aprakstam nepieciešamie dati.

Rādītājā ietverti tipogrāfiski iespiestie, ar dažādu tehniku pavairotie iestāžu, biedrību u. c. organizāciju izdevumi; no izdevumiem rokrakstā uzņemti tikai cietumu izdevumi (1. un 2. sējumā) un tie, kuri saistīti ar tipogrāfiski iespiestajiem vai citādi pavairotajiem izdevumiem.

Par periodiskajiem izdevumiem sniegtas bibliogrāfisko ziņu grupas, kas iegūtas, izsekojot izmaiņām hronoloģiskā secībā: katra izdevuma nosaukums (tagadējā rakstībā), iznākšanas laiks (gadi), apakštituls, periodiskums, izdošanas un iespiešanas vieta, spiestuve, nominālie un faktiskie izzinātie redaktori (personas, redakcijas locekļi), izdevēji (personas, iestādes, organizācijas). Pirmspadomju žurnālu apakštitulos bieži lietots vārds "laikraksts" kā periodiskā izdevuma apzīmējums vispār. Precizitātes labad sastādītāji kvadrātiekvāš devuši apzīmējumu "žurnāls". Arī jēdziens "žurnāls" izprasts dažādi, piemēram, A. Jesens grāmatu sēriju "Mazo tecīņas" reklāmā nosaucis par mēnešrakstu resp. žurnālu, kas ieviesies literatūrā par A. Jesena izdevumiem (A. Birkerts, J. Osmanis, A. Stikāne). Rādītāja 3. sējumā "Mazo tecīņas" nav uzņemtas, bet, lai nerastos pārpratumi, ievietota norāde.

Periodisko izdevumu bibliogrāfiskajā aprakstā uzrādīts arī izdevuma apjoms, ilustrācijas, metiens, satura rādītāji (gada un pusgada), cenzūra (1. sējumā), sodi, konfiskācijas, to iemesli, pielikumi (regulārie, nozīmīgākie gadījuma pielikumi). Regulārie pielikumi aprakstīti arī kā patstāvīgi izdevumi. Ziņas par izdevumu redkolēģiju locekļiem, redakcijas darbiniekiem, izzinātiem faktiskiem redaktoriem un izdevējiem, sodiem, konfiskācijām, par atsevišķiem gadījuma pielikumiem, metienu daudzos gadījumos iegūtas no literatūras pašā izdevumā vai vairākiem citiem avotiem, bieži bijušas neprecīzas, pat pretrunīgas, nepilnīgas. Sastādītājiem bija jāanalizē, jāprecizē, jānoskaidro faktu ticamība, pēc iespējas atklājot pareizos. Piemēram, atsevišķos gadījumos ziņas par metienu bijušas pieejamas tikai vienam gadagājumam vai numuram, trūkst pilnīgu ziņu par redkolēģiju, redakcijas darbinieku sastāvu, šo personu darbības laiku izdevumā.

Aprakstā ipaši izdalīta skaitliskā raksturojuma tabula, kurā pa gadiem uzrādīts periodiskā izdevuma pirmais un pēdējais numurs līdz ar datumu. Dotas piezīmes par vienlaidu numerāciju, par kļūdām un izmaiņām numerācijā vai datumos. Tabulas beigās sniegtas ziņas par garākiem izdošanas pārtraukumiem, apstāšanās iemesliem, slēgšanu, sakariem ar citiem periodiskajiem izdevumiem. Rādītāja izmantojamību palielina uzrādītās atrašanās vietas, sniegtas ziņas par Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas un Latvijas Nacionālās bibliotēkas fondiem. Citas bibliotēkas un iestādes atzīmētas tad, ja izdevums, gada komplekts vai atsevišķs numurs nav bijis nevienā no abām minētajām bibliotēkām. Uzrādīti neatrasto gadu komplekti un numuri, kā arī nozīmīgākā literatūra apgriezti hronoloģiskā secībā. Periodisko izdevumu bibliogrāfisko aprakstu noslēdz norādes par izdevuma priekštečiem un pēctečiem, ja tādi ir bijuši.

Katra sējuma beigās doti pielikumi par attiecīgā sējuma neatrastajiem izdevumiem, par kuriem literatūrā iegūtās ziņas nav pilnīgas, lai varētu ar pilnu aprakstu ievietot rādītāja pamatdaļā; dažkārt nav drošu ziņu par to iznākšanu vispār.

Katram sējumam pievienoti seši paligrādītāji, kuru sastādīšanas principi un uzbūve, ar nelieliem izņēmumiem, visos sējumos vienāda. Hronoloģiskais paligrādītājs atspoguļo periodisko izdevumu izdošanas ainu pa gadiem. Periodiskie izdevumi kārtoti tabulā pēc pirmā iznākšanas gada, bet gada ietvaros alfabētiski. Ņemot vērā katrā sējumā ietvertu izdevumu īpatnības, materiāls sadalīts nodaļās un apakšnodaļās.

Izdošanas vietu, spiestuvju, kolektīvo izdevēju paligrādītāji ne tikai palielina sējumu izmantojamību, bet sniedz arī nozīmīgu kultūr vēsturisku ainu, kas uzskatāmi parāda latviešu periodisko izdevumu iznākšanas plašo ģeogrāfisko loku, spiestuvju līdzdalību un ieguldījumu šai jomā, atspoguļo daudzās un dažādās iestādes, organizācijas, kolektīvus, kuri izdevuši savus periodiskos izdevumus. Kārtojuma pamatprincips šiem paligrādītājiem ir alfabētiski hronoloģisks. Pēc iespējas izmantotas norādes, lai izdošanas vietu, spiestuvju, kolektīvo izdevēju nosaukumos lietoto saīsinājumu vai maiņas gadījumos materiāls būtu viegli atrodams vienkopus.

Sakarā ar to, ka rādītājā uzņemti arī ar dažādu tehniku pavairotie periodiskie izdevumi, sastādīts iespēšanas veidu paligrādītājs, kurš atspoguļo tipogrāfiski neiespiestos izdevumus. Materiāls grupēts trīs daļās: iespiests ar pavairojamo aparātu, rakstīts ar rakstāmmašīnu, rakstīts ar roku.

Pēc apjoma vislielākais ir personu paligrādītājs. Tajā doti redaktori (faktiskie un nominālie), redakciju kolēģiju locekļi un redakciju darbinieki, izdevēji (arī izdevēju sabiedrību locekļi un atbildīgie pārstāvji). 2. sējumā arī nelegālo spiestuvju darbinieki (arī māju un dzīvokļu, kuros atradās nelegālās spiestuves, īpašnieki). Cenšoties noskaidrot personu pilnus vārdus un dzīves gadus, nācās ieguldīt daudz darba. Sagatavojot rādītāja sējumus pakāpeniski, dažkārt par personām iegūtās ziņas nonāca nākošā sējuma materiālos. Tā, piemēram, 1. sējumā ieviesusies kļūda Nikolaja Jevlampjeva (tēvs) dzīves datos: "Kuldīgas Vēstneša" un "Kurzemnieka" redaktors dzīvojis no 1850?-1933. gadam, nevis dzimis 1891. gadā; 2. sējumā "Jaunā

Kurzemnieka" redaktors un izdevējs Nikolajs Jevlampjevs (dēls) dzīvojis no 1891.-1942. gadam. (Precizējumi iegūti no nekroloģiem). Daļai personu (pazīstamiem revolucionāriem un sabiedriskiem darbiniekiem) dzīve traģiski aprāvusies 30. gadu beigās vai 40. gadu sākumā, līdz ar to miršanas gadi nav zināmi. Daudziem nelielo periodisko izdevumu redaktoriem un izdevējiem nav zināms un neiespējami noskaidrot pat vārdus. Personu dzīves datu noskaidrošanai izmantota ne tikai literatūra, kartotēkas, bet arī Latvijas Valsts vēstures arhīvs, muzeju fondi, personīgi sakari.

Ļoti izjūtams biogrāfisku vārdnicu trūkums, kas bibliogrāfiskajā darbā rada lielas grūtības. Tādēļ apsveicama ir izdevniecības "Latvijas enciklopēdija" uzsāktā nozaru biogrāfisko vārdnicu izdošana.

Lai rādītājs būtu ērtāk izmantojams, sastādīti divi visiem četriem sējumiem kopīgi paligrādītāji - izdevumu nosaukumu alfabētiskais un sistematiskais paligrādītājs, kas ievietoti 4. sējuma beigās.

Izdevumu nosaukumu paligrādītājs, pirmkārt, vienkopus parāda visus izdevumu nosaukumus, arī pielikumos un papildinājumos aprakstītos; otrkārt, novērš būtisku trūkumu bibliogrāfiskā rādītāja uzbūvē, kas radies, periodiskos izdevumus aprakstot pa hronoloģiskiem periodiem - atsevišķiem izdevumiem nav piezīmes, ka tie turpināja iznākt nākošajā laika posmā. Paligrādītājā uzzinām, ka, piemēram, žurnāls "Latvijas Grāmatrūpnieks" iznācis no 1920. līdz 1934. gadam un 1940. gadā, apraksti ievietoti 3. sēj., Nr. 610; 4. sēj., Nr. 98.

Svarīgas ir šajā paligrādītājā atrodamās norādes par 1940. g. otrajā pusē pārtrauktajiem izdevumiem un to vietā izdotajiem padomju izdevumiem.

Sistematiskais paligrādītājs (pēc periodisko izdevumu veidiem un satura) bijis iecerēts jau darba sākumā, tagad sastādīts un ievietots 4. sējumā.

Paveikts liels darbs latviešu periodiskās preses apzināšanā un bibliografēšanā, tomēr aizvien vēl iespējami papildinājumi

un precizējumi, atrodot neapraktstītos izdevumus vai trūkstošus numurus. Par to liecina 3. un 4. sējumā ievietotie papildinājumi un labojumi. Pēdējos gados radusies iespēja iegūt periodisko izdevumu kopijas no Melburnas Latviešu biedrības un Minsteres Latviešu arhīva.

Rādītāja iznākšana nav palikusi bez sabiedrības ievēribas, to analizējuši un vērtējuši vairāki recenzenti.¹⁶⁻²³

Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas latviešu periodisko izdevumu rādītāji daļēji veic kopkataloga funkcijas. Tie lakoniskā bibliogrāfiskā izteiksmē sniedz vispusīgu informāciju par latviešu periodiskās preses izdevumiem, tā ir bibliogrāfiskā bāze daudzām zinātņu nozarēm, kā arī ieguldījums latviešu nacionālajā bibliogrāfijā.

¹⁶ Ancitis V. Latviešu preses enciklopēdija // Karogs. - 1967. - Nr. 4. - 165.-167. lpp.

¹⁷ Treijs R. Brīvais ciņas vārds // Ciņa. - 1976. - 10. sept.

¹⁸ Karulis K. Latviešu periodikas vēstures materiāli // Karogs. - 1977. - Nr. 8. - 178.-179. lpp.

¹⁹ Ekmanis R. Par bibliogrāfijām, īpaši "Latviešu periodikas" otro sējumu // Jaunā Gaita. - 1978. - Nr. 119. - 13.-16. lpp.

²⁰ Ronis I. Latviešu periodikas bibliogrāfiskais rādītājs // LPSR ZA Vēstis. - 1978. - Nr. 3. - 150.-151. lpp.

²¹ Treijs R. Jaunizdevums // Karogs. - 1978. - Nr. 6. - 182.-183. lpp.

²² Treijs R. Darbs gadsimta ceturkšņa garumā // Karogs. - 1990. - Nr. 1. - 173.-175. lpp.

²³ Grēniņš P. Piezīmes "Latviešu periodikas" 3. sējumam // Karogs. - 1990. - Nr. 1. - 176. lpp.